

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Милена Георгиева Велева, СУ “Св. Кл. Охридски”
за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен “доктор” по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма *Български език - Морфология*

Автор: Радостина Колева Колева

Тема: *Езикова и комуникативно-речева характеристика на родовите признаци в българския език*

Научен ръководител: проф. д.ф.н. Вера Тервел Маровска, Катедра “Български език, Филологически факултет, ПУ “Паисий Хилендарски”

Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД-21-540/15.03.2023 г. на Ректора на ПУ “Паисий Хилендарски” съм определена за член на научно жури по процедура за присъждане на образователната и научна степен *доктор*. Представените от кандидатката Радостина Колева Колева материали по процедурата са в съответствие с нормативните изисквания на Закона за придобиване на научни степени и звания, Правилника за неговото прилагане и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Пловдивски университет “Паисий Хилендарски”.

Радостина Колева е завършила магистратура по английски език и методика и магистратура по български и немски език в Пловдивски университет “Паисий Хилендарски”. Работила е като учителка по немски език и като технически изпълнител в Дирекция за социално подпомагане “Марица”. Владее отлично английски и немски език. Член е на Съюза на учените в България и на Лингвистичен клуб “Проф. Борис Симеонов”. Тя е редовна докторантка в катедра “Български език” при Филологическия факултет на ПУ “Паисий Хилендарски”. Дисертационният ѝ труд “Езикова и комуникативно-речева характеристика на родовите признаци в българския език” е обсъден и предложен за публична защита от Катедрата по български език при Филологическия факултет на Пловдивския университет (протокол № 14/14.02.2023 г.).

Актуалност на тематиката

Категорията *род* се отнася към една от най-характерните особености на българската именна система. На неговата сложна и противоречива природа са посветени многобройни лингвистични изследвания. Въпреки трайния и задълбочен интерес към тази категория у нас, чието начало е поставено още в първите български граматики от епохата на Възраждането и продължава и до днес, в лингвистиката все още липсва обширно монографично изследване върху материал от съвременния български език. Монографията на Хана Гладкова, издадена на чешки през 1988 г. и, за жалост, останала непреведена на български, е ограничена върху лексиката от Речника на Найден Геров. С представения дисертационен труд Радостина Колева прави опит да запълни тази празнота в езиковедската българистика, като си поставя за цел да направи пълно актуално описание на лексикално-граматичната категория род на съществителните имена

в морфологичен, семантичен и стилистичен аспект на съвременния етап от развитието на българския книжовен език.

Методика на изследването

Изследването е със синхронно-описателен характер, като целите, задачите и методите са ясно формулирани в уводната част на труда. Изборът на методология е обоснован с оглед на поставената цел и формулираните задачи.

Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд обхваща 242 стандартни страници. Той е добре структуриран и се състои от увод, три глави, заключение, обширна библиография (140 цитирани заглавия), списък на ексцерпирани източници и списък на използваните съкращения и латински термини.

В работата родът на съществителните имена в съвременния български език се интерпретира последователно като лексикално-граматична категория, като авторката се придържа към традиционния тричленен модел на категорията.

Извън обсега на изследователския ѝ интерес остават взаимоотношението между *лексикално-граматичната категория род* на съществителните и *морфологичната категория род* като членове на *суперкатегорията род*.

Първа глава на дисертационния труд има обзорен характер. В нея в общоезиковедски план е представено съществителното име като лексико-граматически клас и родът като езикова категория в контекста на езиковата типология. В същата глава е направен изключително подробен преглед на схващанията за същността и особеностите на рода в българската езиковедска литература. Проследявайки хронологично основните трудове и научни публикации от Възраждането до наши дни, докторантката подхожда прецизно и убедително аргументира и защитава своите схващания.

Централна за изследването е Втора глава, в която лексикално-граматичната категория род на съществителното име в българския език се разглежда откъм форма и съдържание. Описвайки формалните белези на рода на съществителните в българския език, Радостина Колева не се ограничава само до речниковата форма на съществителните, какъвто е традиционният подход в описателните граматика на българския език, а взема под внимание цялата парадигма на съществителното име.

Разглеждайки съотношението между категориите *род* и *пол*, Р. Колева анализира подробно одушевените съществителни, като поддържа становището, че родът е семантично мотивиран преди всичко при личните съществителни имена и при названията на някои животни. Що се отнася до съдържателната страна на категорията род при неодушевените съществителни имена, Р. Колева приема наложеното в езикознанието схващане, че липсва каквато и да е семантична обусловеност при разпределението на тези съществителни в родови класове.

В тази глава обстойно са анализирани и съществителните от общ род, разделени на два подтипа - семантичен и структурен, както и вариращите по род субстантивни имена, колективните съществителни имена, маскулизираните съществителни имена и съществителните *pluralia* и *dualia tantum*, обединени в една обща група *дефективни съществителни имена*.

Специално място в тази глава е отделено и на описанието на функционално-семантичните категории *мъжколичност* и *одушевеност* и връзката им с лексикално-граматическата категория *род*. Най-подробно са

описани формалните, семантичните и стилистичните признаци на съществителните от среден род, като убедително е доказано, че среднородовите съществителни - названия на лица в съвременния български език, са (в преобладаващата си част) стилистично маркирани.

В Трета глава на дисертацията са разгледани родовите класове с оглед на техните конотативни особености. Обособяването на тази глава има съществено значение за дисертационния труд и съдържа оригинални наблюдения, които допълват и разширяват познанието ни за лексикално-граматическата категория *род* в съвременния български език. С оглед на стилистичния им потенциал подробно са анализирани съществителните от семантичен общ род, среднородовите съществителни имена, умалителните и увеличителните имена. Термините *лексикално-граматична метафора* и *лексикално-граматична неутрализация*, с които авторката предлага да бъдат заменени съответно термините *транспозиция* и *неутрализация* са по-точни и по-съдържателни.

В заключението на дисертацията са обобщени основните изводи от изследването.

Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Наблюденията върху лексикално-граматическата категория *род* на съществителните имена в съвременния български език, представени и обобщени в дисертационния труд на Радостина Колева, са предмет на 13 научни публикации, отпечатани в научни сборници и други научни издания. Авторката е взела участие в редица научни форуми - конференции и четения, на които е представила пред езиковедската общност своите виждания по темата на дисертацията.

Автореферат

Авторефератът в обем от 32 страници отразява точно и в синтезиран вид съществените части от дисертационния труд.

Заключение

Радостина Колева притежава задълбочена теоретична подготовка, критично мислене и изградени умения за анализ, систематизиране и обобщение на езиковите факти. Умело избраната концептуална рамка е послужила за основа на едно сериозно изследване, чиито главни достойнства бих обобщила по следния начин:

1. Дисертационният труд *Езикова и комуникативно-речева характеристика на родовите признаци в българския език* е първото монографично изследване в българското езикознание, в което родът на съществителното име се анализира целенасочено в три основни аспекта: формален, семантичен и стилистичен.
2. Докторантката е проучила обстойно съществуващата научна литература по въпросите за рода на съществителните имена в българския език от Възраждането до наши дни и ги е представила с необходимата точност, вещина и критичност.
3. Върху богат емпиричен материал, включващ различни подкласове съществителни имена (собствени - нарицателни, одушевени - неодушевени, лични - нелични, *nomina collectiva*, *dualia* и *pluralia tantum* и др.), са открити основните езикови признаци и характеристики на трите родови класа - мъжки, женски и среден.

4. Разгледани са подробно групите съществителни имена, при които с оглед на рода е налице асиметрия между форма и съдържание.
5. С разнообразен илюстративен материал и логически обосновани обобщения е доказан богатият стилистичен потенциал на лексикално-граматическата категория *род* в съвременния български език.

Казаното дотук ми дава основание да предложа убедено на Уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор” в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Български език - Морфология) на Радостина Колева Колева.

22.03.2023 г.

Изготвил становището:

/доц. д-р Милена Велева/